

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (HE 131/2021 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ylilääkäri Paula Tiittala, sosiaali- ja terveysministeriö
- lakimies Maija Neva, sosiaali- ja terveysministeriö
- lakimies Mirka-Tuulia Kuoksa, sosiaali- ja terveysministeriö
- asiantuntijalääkäri Auli Rytivaara, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- asiantuntija Karoliina Katila, Suomen Yrittäjät ry
- suhdevastaava Eveliina Reponen, Palveluolajien ammattiliitto PAM ry
- toimitusjohtaja Timo Lappi, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- johtaja Kati Kuusisto, Tapahtumateollisuus ry
- toimitusjohtaja Heli Mäki-Fränti, Suomen matkailualan liitto ry
- pääsihteeri Rosa Meriläinen, Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry
- yhteiskuntasuhteiden päällikkö Toni Ahva, Suomen Olympiakomitea ry
- hallituksen jäsen Vappu Verronen, Music Finland ry
- toimitusjohtaja Miika Huttunen, Slush

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- Suomen Teatterit ry
- Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry
- Tiketti Oy

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- Palkansaajien tutkimuslaitos

Valiokunnan lausunto TaVL 29/2021 vp

- Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Ehdotetun sääntelyn keskeinen sisältö ja tavoitteet. Ehdotetun lainsäädännön tavoitteena on suojata Suomessa asuvia ja oleskelevia ulkomailta tulevilta koronavirustartunnoilta ja varmistaa, että viranomaisilla on käytössään riittävät valtuudet viruksen leviämisen estämiseksi, samanaikaisesti kuitenkin mahdollistaen yhteiskunnan avaamisen, kulloisessakin tartuntatilanteen mahdollistamassa laajuudessa.

Talousvaliokunta arvioi esitettyä sääntelyä toimialansa mukaisesti elinkeinotoiminnan yleisten edellytysten ja markkinoiden toimivuuden näkökulmasta.

Elinkeinotoimintaan kohdistuvien rajoitussäännösten yleistä arviointia. Talousvaliokunta pitää yhteiskunnan avaamisen ja aukipitämisen mahdollistavia ratkaisuja välttämättöminä ja tervetulleina.

Talousvaliokunta pitää tärkeänä lähtökohtaa, jossa toiminnanharjoittajien omat toimet ja omavalvonta ovat keskeisiä keinoja virustartuntojen leviämisen estämiseksi. Yksityiskohtaisten toteuttamistapojen määrittely on perusteltua jättää toimijoiden itsensä valittavaksi jo sääntelykohteiden olosuhteiden moninaisuuden vuoksi. Elinkeinonharjoittajilla on useimmiten kannustimet toteuttaa toimet kustannustehokkaasti, omat tappionsa minimoiden ja toisaalta myös tehokkaasti toimintansa jatkuvuuden turvaamiseksi. Tämä on erityisen merkittävää tilanteissa, joissa esimerkiksi pienillä yrityksillä ei tilojensa tai toimintansa mittakaavan vuoksi olisi mahdollisuutta hallinnollisesti tai taloudellisesti raskaiden torjuntatoimien toteuttamiseen, mutta toimien tehokkuus voidaan turvata toimintaan nähden sopivalla tavalla. Talousvaliokunnan saaman selvityksen mukaan lukuisilla toimialoilla on jo toteutettu merkittäviä ja johdonmukaisia rajoitus- ja omavalvontatoimia.

Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että sääntely ja sen soveltaminen muodostavat sekä ennakoitavan että kohdistetun ja tarkkarajaisen kokonaisuuden. Sääntelyn ja sen soveltamisen läpileikkävänä periaatteena tulee olla yritysten ja toimialojen yhdenvertainen kohtelu. Jotta sääntely samalla olisi oikeasuhtaista, sen soveltamisen tulee kuitenkin olla kunkin elinkeinotoiminnan aiheuttaman konkreettisen tartuntariskin huomioon ottavaa. Näiden tavoitteiden välillä on väistämättä jännitteitä sääntelyn rakenteen ja sen yhtenäisen ja tasapuolisen soveltamisen kannalta.

Koronapassi. Ehdotetun sääntelyn mukaan toiminnanharjoittajalla olisi mahdollisuus jatkaa toimintaansa rajoitusten estämättä myös silloin, kun tartuntataudin leviämistilanne antaa aiheita erilaisten rajoitusten käyttöönottamiselle, jos toimintaan osallistuvilta henkilöiltä edellytetään näyttöä siitä, että heillä on tartuntatautilain 58 i §:n 1 momentin mukainen todistus rokotussarjasta tai koronataudista parantumisesta taikka negatiivisesta testituloksesta. Säännös muodostaa samalla toiminnanharjoittajalle oikeuden tällaisen todistuksen esittämisen edellyttämiseen. Ehdotetun sääntelyn kaltainen malli on käytössä laajalti eri puolilla maailmaa, joskin menettelystä on lukuisia erilaisia muunnoksia.

Valiokunnan lausunto TaVL 29/2021 vp

Saman pykälän myöhempi säännös (4 mom.) kuitenkin kaventaa tätä mahdollisuutta siten, että jos tämän lain 58 §:n nojalla yleisötilaisuuksien järjestäminen on kokonaan kielletty, todistuksen esittämisedellytys ei luo oikeutta tilaisuuden järjestämiseen.

Lisäksi saman pykälän 6 momentin mukaan, jos on ilmeistä, ettei pelkkä todistuksen esittämisedellytys ole riittävä keino viruksen leviämisen estämiseksi, valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää ajanjaksosta, jona aikana rajoitukset koskevat tilaisuuksia ja toimintaa todistuksen esittämiselvällisyydestä huolimatta. Talousvaliokunta kiinnittää huomiota, että hyväksyttäväksi kelpaavien koronatestien edelleen korkeat hinnat voivat tehdä tilaisuuksiin ja tapahtumiin osallistumisesta kalliin niille henkilöille, joilla ei ole hyväksyttävää ja riittävää rokotussuojaa.

Yleisperustelujen mukaan säännös on tyhjentävä kuvaus niistä tilanteista, joissa asetus voidaan antaa. Asetuksenantovaltuuden laukaiseva tekijä on terveydenhuollon joko valtakunnallinen tai alueellinen ylikuormittumisen uhka. Säännöksen väljä kirjoitustapa voi olla omiaan lisäämään oikeustilan epävarmuutta. Talousvaliokunta ehdottaa, että sosiaali- ja terveysvaliokunta selventäisi mietinnössään, minkälaiset olosuhteet olisivat sellaiset, joissa asetus voidaan antaa.

Lisäksi talousvaliokunta kiinnittää huomiota, että valtioneuvoston toimivaltaa ajallisesti rajaava pykälän määräys, jossa valtioneuvoston mainittu asetus voi olla kerrallaan voimassa vain yhden kuukauden ajan, tulee tästä sinänsä kannatettavasta päämäärästä huolimatta ylläpitäneeksi epävarmuutta elinkeinotoiminnan harjoittamisen mahdollisuudesta.

Sääntelyn ajalliseen ulottuvuuteen liittyen talousvaliokunta muistuttaa vielä, että valtaosa rajoitussääntelystä, mukaan lukien nyt käsillä oleva hallituksen esitys, on tarkoitettu olemaan voimassa vain kuluvan vuoden loppuun saakka. Tämä merkitsee, että tähän lakiin perustuva toiminnanharjoittajan oikeus koronatodistuksen edellyttämiseen lakkaa vuoden 2022 alusta lukien. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että koronapassisääntelyn voimassaolo kytketään muun rajoitussääntelyn voimassaoloon: niin pitkään kuin rajoituksia pidetään voimassa, tulee niiden vastinparina olla voimassa koronapassisääntely.

Ehdotettu koronapassisäännös on sidottu covid-19 -pandemiaan. Talousvaliokunta ei tässä vaiheessa ota kantaa koronapassin kaltaisen menettelyn mahdollisuuteen tämän asiayhteyden ulkopuolella.

Ikäraajat. Talousvaliokunta pitää välttämättömänä, että lainsäädäntö mahdollistaa sen, että lapset ja nuoret voivat jatkaa harrastamista ja aktiivisuuttaan myös yleisten rajoitusten vallitessa siten, ettei heihin kohdisteta koronapassivaatimusta tai raskasta testimenettelyä. Hallituksen esityksessä koronapassisääntelyn ikäraja on eri kuin saman lain 16 a §:ssä ja myös eri tavoin määritelty. Talousvaliokunta pitää tätä epäsymmetriana ongelmallisena, erityisesti ottaen huomioon koronapassisääntelyn avaamat mahdollisuudet osallistua liikuntaan ja muihin harrastuksiin ja kulttuuri-tapahtumiin. Ehdotettu ikäraja voi vaikuttaa merkittävästi alaikäisten lasten mahdollisuuksiin osallistua heidän kehitykseensä, terveyteensä ja hyvinvointiinsa vaikuttaviin toimintoihin. Talousvaliokunta pitää oikeasuhtaisuuden ja välttämättömyyden kannalta kyseenalaisena sisällyttää lapset koronapassivaatimuksen piiriin.

Valiokunnan lausunto TaVL 29/2021 vp

Maahantulo. Koronapandemia on aiheuttanut jo lähes kahden vuoden ajan merkittäviä epävarmuuksia rajat ylittävälle liikkumiselle. Talousvaliokunta toistaa aikaisemmassa lausunnossaan (TaVL 23/2021 vp — HE 105/2021 vp) toteamansa, jonka mukaan liikkumiselle on tärkeää luoda selkeät säännöt ja mahdollistaa matkailun avautuminen samassa tahdissa muiden maiden kanssa siten, että maahantulomenettelyt ovat yhdensuuntaiset vähintään EU-tasolla sovittujen menettelyjen kanssa. Toimien tulee olla myös syrjimättömiä ja suhteellisuusperiaatteen mukaisia. EU:n digitaalista covid-todistusta koskevan asetuksen mukaan jäsenvaltioiden tulisi pidättäytyä todistusten haltijoihin kohdistuvista lisärajoituksista. Asetus mahdollistaa myös muista toimenpiteistä säätämisen, mutta vain mikäli nämä muut toimenpiteet ovat välttämättömiä ja oikeasuhtaisia kansanterveyden suojelemiseksi.

Talousvaliokunta muistuttaa, että on tärkeää varmistaa rajat ylittävän liikenteen sujuvuus myös EU:n ulkopuolisiin maihin. Ehdotettu lainsäädäntöratkaisu merkitsee, että koronapassi tarkoittaa vain EU:n digitaalista todistusta. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta täsmentäisi mietinnössään, että — yhdenmukaisesti ehdotetun lain 16 g §:n kanssa — 58 i §:n mukainen menettely on sovellettavissa myös silloin, kun todistus on muu kuin nimenomaan EU:n digitaalinen todistus.

Jos ehdotettu sääntely tulisi voimaan nykyisessä muodossaan, se merkitsisi, että rajoitusten valitessa muualta kuin EU-valtioista tulevien ei olisi mahdollista hyötyä koronapassisääntelystä. Sama koskisi kaikkia niitä henkilöitä — myös suomalaisia — jotka ovat saaneet rokotteensa muualla kuin EU-valtioissa.

Talousvaliokunta arvioi, että terveydenhoidollisen kriisin väistyessä on todennäköistä, että sulkutoimien aikana muodostunut patouma kulutuskysynnässä purkautuu. Erityisesti voimakkaiden rajoitusten alaiset toimialat, kuten matkailu, tulevat todennäköisesti kohtaamaan kysynnän kasvua. On tärkeää, että suomalaiset elinkeinonharjoittajat pääsevät vastaamaan tähän kysyntään mahdollisimman yhtäläisistä kilpailun lähtökohdista muissa valtioissa toimivien yritysten kanssa. Vaikka kilpailun lähtökohdat muodostuvat lukuisista sellaisistakin seikoista, joihin Suomi ei voi omin toimin vaikuttaa, on selvää, että rajoitusten epäsymmetria — tai jo pelkästään rajoituksiin ja velvoitteisiin liittyvä epävarmuus — on omiaan luomaan takamatkaa suomalaisille toimijoille kansainvälisessä kilpailussa.

Erityisen haitallista olisi sellainen lainsäädäntö, joka jättäisi maahantulomuodollisuuksiin epäselvyyksiä tai tulkinnanvaraisuuksia.

Valiokunta on useiden viimeaikaisten lainsäädäntöehdotusten käsittelyssä korostanut, että poikkeuksellisten olosuhteiden — ja niiden myötä myös rajoitusten — pitkittyessä tulee sääntelyn tarkkarajaisuuteen ja oikeaan osuuteen kiinnittää yhä enemmän huomiota. Vaikka uusimpien tilastojen valossa on todennäköistä, että epidemian pahin vaihe on ohitettu, ei koronapandemia katoa maailmasta lähiaikoina. Pitkäkestoisten tai sisällöllisesti epävarmojen sulkujen tai rajoitusten uhka kävisi elinkeinon harjoittamisen, ihmisten toimeentulon ja myös julkistalouden kannalta kestävämmäksi. On myös huomioitava, että toisen testin vaatimus maahantulon yhteydessä voi vaikuttaa kielteisesti Suomen houkuttelevuuteen matkailumaana ja sitä kautta matkailuelinkeinonharjoittajien toimintaedellytyksiin. On välttämätöntä siirtää toimenpiteiden painopiste siihen, että taloudellinen toimeliaisuus mahdollistetaan.

Valiokunnan lausunto TaVL 29/2021 vp

Digitaalisuuden hyödyntäminen. Talousvaliokunta on aikaisemmassa lausunnossaan (TaVL 25/2021 vp — HE 118/2021 vp) todennut, että teknologiset ratkaisut ja kansainväliset kokemukset tulee valjastaa parhaaseen mahdolliseen käyttöön terveysturvallisen taloudellisen toimeliaisuuden mahdollistamiseksi, ja tähdentänyt, että Suomen on tärkeää olla mukana yhteiseurooppalaisessa digitaalisten välineiden käytössä myös siksi, että suomalaiset voivat liikkua ja osallistua tapahtumiin Suomen ulkopuolella niissäkin valtioissa, joissa koronapassin kaltaiset menettelyt ovat käytössä osallistumisen edellytyksenä. Samanaikaisesti talousvaliokunta kuitenkin tähdentää, että yhteiskuntaa ei voi kehittää ainoastaan teknologian kehityksessä helposti mukana pysyvien ehdoilla. On tärkeää, että velvoitteita ja mahdollisuuksia määriteltäessä turvataan myös eri tavoin toimintarajoitteisten ja digitaalisuuskehityksen ulkopuolelle jääneiden henkilöiden asema.

Digitaalisuuskehitykseen liittyy myös ehdotetun sääntelyn mukainen koronatodistusta koskeva reunaehto, jonka mukaan todistuksen lukemiseen tarkoitettu teknologia olisi tarkkaan määritelty. Tämä on ongelmallista sekä edellä mainitun digitaalisuuskehityksen ulkopuolelle jääneiden kannalta että markkinoiden toiminnan ja kilpailun tasapuolisten lähtökohtien sekä aikaisemmin tässä lausunnossa korostetun, elinkeinonharjoittajien omien ratkaisujen mahdollistamisen näkökulmasta. Talousvaliokunta pitää kohtuuttomana tilannetta, jossa esimerkiksi älypuhelin muodostuu ratkaisevaksi ja muut välineet poissulkevaksi elementiksi koronapassin hyödyntämisessä.

Talousvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että lakiin ei näytetä ehdotettavan poikkeuksia niille henkilöille, jotka eivät terveydellisistä syistä voi ottaa rokotusta. Talousvaliokunta ehdottaa sosiaali- ja terveysvaliokunnan harkitsevan mahdollisuutta, että koronapassisääntelyyn sisällytetään tätä koskeva poikkeus. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi siten, että terveydenhuollon järjestelmään olisi mahdollista tehdä sellainen merkintä, jonka nojalla mahdollistuisi pääsy palveluihin ilman rokotusta, mutta järjestelmä häivyttäisi samalla yksityiskohtaisen terveydellisen perusteen tähän henkilön yksityisyyden suojan turvaten. Jotta merkinnän käyttö ei vaarantaisi todistusjärjestelmän tavoitetta, oikeus merkinnän tekemiseen tulisi rajoittaa sairaanhoitopiirien tartuntataudeista vastaavalle lääkärille.

Vaikutukset julkistalouteen. Budjettitaloutta on meneillään olevan pandemian aikana käytetty sekä suoriin tukiin että erilaisten kustannusten korvaamisen rahoittamiseksi. Valtion varoista tuettu yritysten lisäksi myös kuntataloutta ja sairaanhoitopiirejä, lisätty valtion takausvastuita ja tehty erilaisia rahoitusoperaatioita. Näiden lisäksi julkistaloutta rasittavat taloudellisen toimeliaisuuden vaimentumisen myötä laskenut verokertymä ja sosiaalisin perustein myönnettävien tulonsiirtojen tarpeen kasvu.

Talousvaliokunta on aikaisemmissa koronaviruksen leviämisen hillitsemiseksi säädetyissä ja rajoitusten kompensointiin tähtäävissä valtiopäiväasioiden käsittelyissä korostanut, että rajoituksia säädettäessä tulee punnita päätösten kokonaisvaikutuksia: rajoitusten haittojen ja hyötyjen välistä tasapainoa. Kielteiset vaikutukset julkistaloudelle näyttäytyvät — viiveellä mutta väistämättä — julkishallinnon mahdollisuuksissa vastata oikeutettuihin odotuksiin ja tarjota kansalaisille näiden tarvitsemia palveluita. Valiokunta on koronapandemian aikana toistuvasti kiinnittänyt huomiota siihen, että poikkeuksellisten olosuhteiden, ja siten myös rajoitusten, pitkittyessä toimien oikeaan osuvuuden ja tarkkarajaisuuden vaatimus korostuu.

Valiokunnan lausunto TaVL 29/2021 vp

Kokoavia huomioita ja johtopäätökset. Valittu sääntelyratkaisu merkitsee, että valtioneuvostolle annetaan valtuus asetuksella kaventaa elinkeinon harjoittamisen mahdollisuutta. Talousvaliokunta korostaa, että mahdollisen asetuksen antamisen yhteydessä on tärkeää viestiä avoimesti siitä, minkä tunnuslukujen ja niiden toteutuneiden ja ennustettujen arvojen valossa terveydenhuoltoviranomainen on pitänyt asetuksen antamista välttämättömänä. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että lainsäädännössä ja viranomaisvaltuuksissa on riittävät mahdollisuudet rajoittaa ihmisten sosiaalisia kontakteja ja liikkumista epidemiatilanteen niin vaatiessa. On selvää, että mikään yksittäinen keino ei ratkaise ongelmaa, mutta juuri sen vuoksi tulee käyttää kaikkia viruksen leviämiskäsitteitä osittain pienentäviä toimia aloittaen kevyemmistä rajoituksista ja vasta niiden osoittautuessa riittämättömiksi edetä raskaampiin rajoituksiin.

Talousvaliokunta korostaa aiemmin tässä lausunnossa perustelluin syin tarvetta yhdenmukaistaa koronapassisääntely maahantulomenettelyissä sovellettavien todistusten määritelmien kanssa. Säädösteknisesti yhdenmukaistaminen voisi olla toteutettavissa poistamalla 58 i §:n otsikosta ja 1 momentista sanat ”EU:n digitaalisen”.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Talousvaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 5.10.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sanni Grahn-Laasonen kok
varapuheenjohtaja Hanna Kosonen kesk
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Mari Holopainen vihr
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Eeva Kalli kesk
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Janne Sankelo kok
jäsen Hussein al-Tae sd
jäsen Veikko Vallin ps
jäsen Tuula Väättäinen sd
varajäsen Aki Lindén sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Teija Miller

Valiokunnan lausunto TaVL 29/2021 vp
Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide

Perustelut

Talousvaliokunnan näkökulmasta keskeisintä on saada talouden rattaat pyörimään luopumalla koronarajoituksista siten, että yleinen terveysturvallisuus ei merkittävästi heikkene ja että kansalaiset ja yritykset kokisivat olonsa turvalliseksi eivätkä välttelisi palveluissa asiointia. Hallituksen esitys koronapassista ei näitä tavoitteita edistä.

Kun rokotepeittävyys on noussut korkeaksi, passin merkitys on nykytilanteessa aiempaa vähäisempi. Passin laaja soveltavuusalue baareista kampaamoihin ja käyttöönottamisen epämääräisyys viijaavat asiantuntijalausunnossakin esitettyyn huoleen, että sosiaali- ja terveysministeriö "pyrkii pitämään kiinni mahdollisimman kauan ankarista rajoitustoimista ja että tästä seuraa uhka, että passista muodostuisi keino jättää rajoituksia purkamatta.

Toisessa asiantuntijalausunnossa pidetään selvänä, että ellei testauksen hintaa saada murto-osaan nykyisestä, passin käyttöönotto käytännössä estäisi monenlaisten palveluiden käytön ja harrastukset niiltä, jotka eivät rokotetta halua tai voi ottaa. Vaikka testauksen hinta saataisiinkin merkittävästi edullisemmaksi, testauksista muodostuisi julkiselle sektorille valtavat kustannukset tai vaihtoehtoisesti kansalaisten ja yritysten maksettavana niistä tulisi sosiaalista ja taloudellista eriarvoisuutta lisäävä ja asiointia ja siten kulutusta vähentävä tekijä. Perussuomalaiset eivät voi hyväksyä kansalaisten kahtiajakamista.

Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että lapsiin kohdistuvien toimien tulisi olla välttämättömiä ja viimesijaisia. Samoin todetaan, että näitä toimia ei todennäköisesti tulla tarvitsemaan. Perussuomalaisten mielestä yksilönvapauksia rajoittavan lainsäädännön tekeminen varastoon, varmuuden vuoksi, on monella tapaa ongelmallista. Painavilla terveydellisillä syillä ei näin järeitä toimia pystytä enää perustelemaan.

Hallituksen esityksen mukainen järjestelmä ei myöskään tunnista muiden maiden koronapasseja, millä olisi maahamme suuntautuvaan työ- ja viihdematkailuun kohtuuttoman kielteinen vaikutus.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 5.10.2021

Veikko Vallin ps
Minna Reijonen ps